
Disleksi

Disleksi Nedir?

Disleksi, çocuğun yaşından ve zekasından beklenen düzeyde okuma yapamadığında ortaya çıkan bir durumdur. Disleksi, zekâ, görme ve işitme de dahil olmak üzere başka bir yetersizlik olmamasına rağmen, devam eden, belirgin bir okuma bozukluğudur. Soruna daha geniş bir şekilde bakarsak; okuma konusunda sadece disleksi, konuşma bozukluğuna veya zihinsel gerilikten kaynaklanabilecek ikincil kökenli bir çok okuma ihlali ile bağlı değildir. Bilim adamları, disleksinin her zaman nörobiyolojik bir temele sahip olduğunu ekliyorlar. Birçok çalışma, bu çocukların beyninin, normal çocukların beyni ile karşılaştırıldığında, sinir bağlantılarının yapısı ve doğasında bazı farklılıklar olduğunu da doğrulamıştır.

Dislekside, genel bilişsel işlev eksiklikleri olduğu bildirilmektedir, bunlar: Çalışma belleği, yönetici işlevler, işlem hızı ve dikkattir. Aslında yapılan pek çok araştırmada birincil neden olarak fonolojik alanda özgül eksiklikler olduğu ortaya çıkmıştır.

Disleksi?

Okuma bozukluklarının yaygınlığı, üç bileşenin etkileşiminden oluşur. Bunlar, beynin oluşumundaki bazı anomaliler ve gelişim özellikleridir. Disleksinin kaynağında, genetik yatkınlık önemli bir rol oynar. Çok sayıda çalışma, kalıtımın birçok neden arasında yaklaşık % 50-60 arasında bir etkisinin olduğunu doğrulamaktadır. Aslında bu durum, nüfusun genel biyolojik yapısını da yansıtmaktadır. Farklı ülkelerde de bu oranın hemen hemen birbirine yakın olduğunu görüyoruz.

İkinci bileşen olarak, beynin gelişiminin özelliklerine bağlı olarak, tek bir yazı biçiminde ve belirli bir öğretim yöntemiyle okumayı öğrenmenin bazı çocuklar için zorlaştırıcı olduğu belirlenmiştir. Örneğin, bir çocuğun okuma ile ilgili beyin yapısında herhangi bir ihlal bulunmuyorsa, o zaman şeffaf yazım denilen bir yazı sisteminde, daha düşük norm düzeyinde okumaya başlayabilecektir. Bazı Batılı araştırmacılar bile bu tür gizli bir disleksinin, yani gerçek disleksi haline dönüşmemiş bir yatkınlığın olabileceğini söylüyorlar. Okumayı farklı dillerde karşılaştırırsak; Türkçe, alfabe olarak, saydam ve net bir alfbedir. Yani her sese karşılık gelen bir harf vardır. Bu nedenle öğrenilmesi basit olarak kabul edilir. Harfleri kelime içerisinde okurken, telaffuz çok nettir ve İngilizce ya da diğer batı dillerinde olduğu gibi herhangi bir kuralın kullanılmasını gerektirecek durumlar yoktur. Ancak İngilizce' de tam tersi durum vardır. Öğrenmesi çok zordur, diğer birçok dile kıyasla Türkçe ile karşılaştırıldığında öğrenmek için daha çok zaman ve emek harcanmaktadır.

Üçüncü bileşen, öğrenme yöntemidir. Disleksili çocukların fonksiyonel yeteneklerindeki zayıflık, okumak için gerekli olan tüm parçaların ve seri organizasyonlarının sentezidir. Çok uzun bir süre boyunca, iki harfli hecelerin sentezinde ustalaşamazlar ve bu yeteneği otomatikleştiremezler. Sonuç olarak, en radikal ve etkili araç, onun için bu zorluğu aşacak etkili yöntemin geliştirilmesi ve kullanılması olacaktır.

Disleksi Nasıl Fark Edilir?

Birinci sınıfa başlayan bir çocuğun, okumasına bakarak disleksiye sahip olup olmadığını söylemek oldukça zordur. Çünkü birinci sınıf öğrencilerinin okumaya hakim olma durumu ve kalitesinde çok geniş bir çeşitlilik vardır. En önemlisi, disleksik hatalar, özünde, bütün çocukların okumayı öğrenmeye başladıklarında çok sıkça gördüğümüz hatalarla aynıdır. Başka bir deyişle, bu dönemde sadece disleksiklerin yaptığı belirgin, karakteristik olan bir hata yoktur. Ancak bu hatalar daha uzun süre devam eder, sesli okumayı ve okuduğunu anlamayı önemli ölçüde etkilerse, biz bu çocukta disleksi belirtilerinin olduğunu söyleyebiliriz. Sadece okuma kalitesini değerlendirerek, ikinci sınıfta doğru tanı konulabilir. Ancak erken teşhis yöntemleri olarak gelişim testleri, bizlere bu belirtilerin olabileceğine dair bir takım ipuçları verebilir.

Disleksi Daha Erken Tespit Edilebilir mi?

“Zamanda” kelimesinin “okula başlamadan önce” olarak anlaşılması gerektiğine inanıyorum. Risk grubunda olan çocukların erken dönemde fark edilmesi ve güçlük alanlarının belirlenmesi bu çocukların erken dönemde desteklenebilmeleri açısından oldukça önemlidir. Ülkemizde öğrenme güçlüğüne ya da disleksinin tanınması 2013 yılında yayınlanan DSM-5 ve onun öncesinde var olan diğer DSM’lerde geliştirilen ölçütler doğrultusunda belirlenmektedir. Ülkemizde ilkokula başlama yaşının 6 ya da 7 olduğunu düşündüğümüzde mevcut eğitim ya da sağlık hizmetlerinin 6 yaş altı çocuklarda disleksi riskinin belirtilerini güvenilir bir şekilde tespit etmeyi mümkün kılan resmi bir çalışması mevcut değildir. Sadece gelişim testleri ile çocuğun belirli alanlarda risk grubunda olup olmadığı tespit edilebiliyor. Son yıllarda ülkemizde doğrudan disleksiye belirleyen değil ama erken okur yazarlık becerilerinin değerlendirilmesine ve okuma yazma güçlükleri açısından risk grubunda yer alan çocukların belirlenmesine yönelik TİFALDİ (Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Kelime Testi), ile EROT (Erken Okur Yazarlık Testi) gibi standart değerlendirme araçlarının geliştirilmiş olduğunu görüyoruz. Yukarıda da belirttiğim gibi bu formal testler doğrudan disleksiye ortaya çıkarmaz. Sadece okuma öncesi sahip olunması gereken birtakım ön koşul becerilerinin ne kadarına sahip olduğunu değerlendirir. Yani çocuğunuz risk grubunda mıdır, değil midir? Aslında batıda iyi işleyen diğer birçok disleksi tahmin tekniğinin ülkemize de adapte edilip geliştirilmesinin faydalı olacağını düşünüyorum. Bu testlerin bazıları, anaokulu seviyesinde disleksi riskinin belirtilerini fark etmemize izin veriyor. Bu da, disleksiye önleyici çalışma için daha fazla zamanımız olduğu anlamına geliyor;

Disleksi Tedavi Edilebilir mi?

“Tedavi” kelimesinden kastedilen ilaç tedavisi ise, elbette HAYIR. Herhangi bir ilaçla disleksi ortadan kaldıramazsınız. Gerçekten yardımcı olan şey ise psikolojik ve pedagojik düzeltme yöntemleridir. Bu süreç ise oldukça uzun sürebiliyor, iki ya da üç yıl, hatta bazı durumlarda daha uzun yıllar boyunca destek eğitimden yararlanılması gerekebiliyor. Son yıllarda disleksinin disprioseptif bozukluk ile olan ilişkisinden dolayı bazı fonksiyonel müdahale yöntemlerinin de disleksili bireylerin gelişiminde önemli bir yere sahip olmaya başladığına bizzat şahit oluyoruz. Bazen disleksi ile beraber farklı bozukluklar da bu sürece eşlik edebiliyor (DEHB, depresyon vb. farklı duygusal problemler). Eğitsel müdahalelerde bulunurken de eşlik eden bozuklukları dikkate alarak hareket etmek gerekmektedir. Pek çok kaynak dilimize İngilizce’den çevrildiği için orada tedavi olarak “iyileştirici tedavi” terimi kullanılmaktadır; ancak bu kelime tıptaki “tedavi” anlamına gelmemektedir. Büyük ölçüde bu bir “iyileştirme” anlamı olarak kullanılmaktadır. Destek eğitim ile özel gelişim alıştırılmaları sürecinde, özel uyarım sayesinde beyinde yeni bağlantılar kurulur ve okuma becerilerini tam olarak sağlayabilen işlevsel bir sistem oluşturulur. Beynin sağlıklı kısımlarında, yeni fonksiyonel bağlantılar oluşturulmasına yardımcı olunur. Bunlar artık yapılan MRG ile doğrulanıyor. İlk önce, beynin okumadan sorumlu olan kilit alanlarının inaktif ve sessiz olduğunu gösteren bir çalışma yapılmıştır. İki aylık bir düzeltmeden sonra, çalışma tekrar yapıldığında bu sessiz bölgelerin aktif hale geldiği ortaya çıkmıştır.

Disleksi ve Üstün Yetenek

Aslında bunun bir tür efsane olduğunu çok açık olarak söyleyebilirim. Şimdiye kadar disleksiklerin nüfusa oranla daha fazla yetenekli ya da üstün olduklarını gösteren hiç bir kanıt yoktur. Bu hayali inancın, çocuğun öğrenmekte zorlandığı okuma-yazma ya da matematik becerileri yerine, yetenekli olduğu alanlarda, yeteneğinin var olan durumdan daha fazla dikkat çektiği zamanlarda ortaya çıktığını düşünüyorum. Uzun yıllar boyunca, bazı disleksik çocuklar farkında olmadan bazı yeteneklerinden dolayı öne geçti; ancak yeteneklerinin, sıradan çocuklardan daha üst düzeyde olduğunu söylemek doğru olmaz. Yabancılar özellikle de -Amerikalılar- bu tür mitleri çok kullanırlar. Daha net olarak ifade etmek gerekirse, disleksi gibi zorluklarla mücadele eden çocuklara sahip olan ebeveynleri konsolide etmek ve onlara güven vermek için bunu bir reklam malzemesi olarak kullanıyorlar. Anglo-Amerikan terminolojisinde “disleksi” teriminin hem okuma yazma hem de matematik ihlallerini kapsadığı unutulmamalıdır. Tümünü kapsamı bakımından bizim literatürümüzde bu “öğrenme güçlüğü” olarak tarif edilmekte ve disleksi “salt okuma bozukluğu” olarak tanımlanmaktadır. Basit yetenekleri olan veya parlak bir zekaya sahip ünlü insanların çoğunun sadece bir bozukluktan dolayı bu yeteneklere sahip olduğu düşünülmemektedir. Sahip oldukları bazı yetenekleri zorluk yaşadıkları durumdan daha hafif bir düzeydedir. Öyleyse, tekrar okuma güçlüğüne sahip çocuklar hakkında konuşursak, “Aralarında çok fazla yetenekli olduklarına dair bazı ikna edici kanıtlar var mıdır?” diye sorarsanız; üzgünüm, buna sadece “hayır” diyebiliyorum.

Disleksi ve Özel Öğrenme Koşulları

Aslında, bu çocuklara yardım etmek için, onların güçlü işlevlerine dayanan ve zayıf işlevlerini koru-yan özel bir müdahale şeklini benimsememiz gerekiyor. Örneğin, okul öncesi çocuklar için var olan ve neredeyse teknik, analitik-sentetik yönden hepsi de birbirinin benzeri olan yöntemlerden daha farklı yöntemler geliştirebilir ve kullanabiliriz. Çocuğun temel olarak kolay kavrayabileceği, günlük yaşamda sıklıkla karşısına çıkabilecek basit, operasyonel okuma ünitelerini (heceleri, kelimeleri ya da kelime gruplarını) yazı şekillerini, bütünsel bir eğitim olarak özümsemesine yardımcı olabiliriz. Böylece baş etmekte güçlük çekeceği ve art arda yığılarak gelen, kendisi için büyük bir yük olan okuma eğitimine erkenden müdahale edebiliriz. sonuç olarak ona zor gelebilecek bu işten onu küçük küçük çalışmalar yaparak kurtarabiliriz.

Okullarda alternatif okuma yazma öğretim yöntemlerini de kullanabiliriz. Ancak maalesef yasalar gereği bu mümkün değildir. Ne yazık ki tüm okullar geleneksel, metotları ortak olarak Milli Eğitim tarafından belirlenen müfredatı kullanmak zorundadır. Sadece destek eğitimin verildiği merkezlerde özel eğitimcinin ya da bu işle uğraşan meslek elemanının bilmesi durumunda farklı bir teknik ya da yöntem kullanılmaktadır. Bu da tamamı ile eğitimcinin inisiyatifindedir.

Ek olarak, disleksiden muzdarip çocuklar, okuldaki zorlukları çok acı çekerek yaşadıkları için, bu çocukların öğrenme koşullarını koruyan bir rahatlamaya her zaman ihtiyaçları vardır. Bu nedenle, eğitici tarafından alınacak tedbirler onları strese sokmayacak türden; tüm sınıf için metinleri yüksek sesle okuma, görevlerini yerine getirirken fazladan zaman ayırma, sınavdaki görevlerin metnini seslendirme vb. olabilir. Bu, onları ciddi nevroitik bozukluklardan korur. Bunun için sıradan okullardaki tüm çocuklar için gereksinimlerin bir araya getirilmesi ile ilgili geleneklerin kırılmasının sağlanması gereklidir. Tabii ki, mevzuatta da değişikliklere ihtiyaç vardır.

İzmir Disleksi'yi Sosyal Medyada Ziyaret Edin

www.izmirdisleksi.com

Bu özet, **İzmir Disleksi** Grubu tarafından yazılmıştır. **İzmir Disleksi**, disleksili çocukların, gençlerin ve onların ailelerinin danışma grubudur.